

Problémy odborného překladu v příbuzných jazycích (na příkladu češtiny a polštiny)

The problems of specialized translation in related languages (specifically concerning Czech and Polish)

Izabela Mroczek a Małgorzata Kalita

Abstrakt: Tento příspěvek se zaměřuje na problematiku odborného překladu v oboru lékařství. Prezentované úvahy vznikly na základě zkušenosti autorek z překladu obsahu internetové platformy k výuce lékařské češtiny *mluvtecesky.net* z češtiny do polštiny. Provedené analýzy se týkají jak postupu práce s odborným textem, tak samotného procesu výuky příbuzných jazyků – v tomto případě jde o výuku češtiny pro Poláky. Autorky se soustředily na výhody a nevýhody příbuznosti jazyků, uvedly nejzávažnější potíže v odborném překladu s doprovodem příkladů v česko-polském jazykovém páru.

Klíčová slova: odborný překlad, příbuzné jazyky, lékařská čeština, lékařská polština

Abstract: This paper focuses on central problems of specialized translation in related languages, as Czech and Polish are. Authors, as Polish-Czech translators involved in *Project CZKey – Online Platform for Learning Medical Czech*, worked with the outputs of this project. The paper addresses the primary advantages and disadvantages in working with professional (medical) related languages, strengthened differences in linguistic, social and cultural contexts in seemingly congruent language systems. The conclusions of the outputs became the groundwork for defining the methods of teaching specialized translation in related languages at B2-C2 language competences.

Key words: specialized translation, related languages, medical Czech, medical Polish

1 Úvod

Většina Poláků a Čechů si neuvědomuje, že společné susedství mělo značný dopad na vývoj obou jazyků (srov. Basaj, 1982, 157; Bogoczová, 2001, 266; Damborský, 1975, 166; Lotko, 1986, 75). Čím hlouběji se budeme vracet do historie, tím menší rozdíly mezi polštinou a češtinou najdeme. Existuje poměrně rozsáhlá slovní zásoba zděděná z praslovanštiny, ale stejně tak oba jazyky přejímaly společně slova z jiných jazyků (srov. Blanár, 1993; Orłós 1993; Orłós, 1997, 9; Skoumalová, 2003, 24). Navzdory tomu jsou to dva různé jazyky, a proto výuka češtiny pro Poláky a polštiny pro Čechy vyžaduje zvláštní metodický přístup. Jde třeba o vypracování adekvátních postupů na samotném začátku výuky (Polákům působí potíže např. správná výslovnost konsonantů: ř, ž, h, ch nebo zapamatování, kde se nachází krátké a dlouhé vokály a které deklinační formy, i když připomínají polské, jsou velmi odlišné). Není problém s ovládnutím slovní zásoby, protože většina substantiv nebo verb vyskytujících se na úrovni A1 zní v obou jazycích

stejně, nebo velmi podobně. Je třeba ale upozorňovat studenty na nutnost zvýšené ostražitosti v průběhu výuky na vyšších jazykových úrovních, kde by se měl klást zřetel na zdánlivě podobnost obou jazyků (např. s cyklickým procvičováním překladů textu, ve kterých se objevují tzv. zrádná slova nebo odlišná rekce sloves – srov. Lotko 1992; Jodas 2003, 79; Orłóš, 2003).

Tlumočník, byť sebezkušenější, dříve nebo později čelí řadě problémů, které vzniknou v odborném překladu. Právě u jazykového páru, který nás v tomto příspěvku zajímá, lze očekávat největší problémy v následujících oblastech:

- pokud text obsahuje slovní zásobu, která je cizí pro polštinu jakožto cílový jazyk (*target language*), např. vinařství;
- pokud se text vztahuje na oblast zdánlivě totožných stejných systémů, např. systém školství;
- pokud výchozí jazyk (*source language*) obsahuje pro tlumočníka obtížně srozumitelnou nebo nesrozumitelnou terminologii, např. hornictví;
- pokud dvojice jazyků trpí nedostatkem odborných slovníků, tlumočník je nucený neustále zjišťovat kontext, např. lékařství.

Tento příspěvek se věnuje poslední z uvedených oblastí, tj. odborný překlad v oboru lékařství. Níže prezentované úvahy totiž vznikly na základě našich zkušeností v rámci procesu překladu (z češtiny do polštiny) obsahu internetové platformy pro výuku lékařské češtiny (portál *mluvtecesky.net* vznikal v letech 2013–2015 v rámci projektu *CZKey* realizovaného za podpory evropského programu *Leonardo da Vinci*). Samotný proces se vztahoval na texty určené jak začátečníkům, tak pokročilým (A1 až B2). Právě u těch posledních jsme narazily na celou řadu problémů, které se staly základem pro níže prezentované srovnání a závěr, jak by se mělo pracovat s jazykově pokročilými studenty ve výuce příbuzných jazyků.

2 Výhody a nevýhody překladu mezi příbuznými jazyky

Jak už bylo dříve řečeno, výuka příbuzných jazyků je jak výhodou, tak nevýhodou. Zkusme obojí krátce prezentovat.

Výhoda 1: Fráze z oblasti každodenní komunikace na základní úrovni mají totožné, nebo podobné znění (srov. Straková, 2003, 63; Siatkowska, 1997, 59–62). Znamená to, že proces výuky češtiny pro Poláky je v této fázi velmi rychlý a nevyžaduje od průměrně nadaného studenta zvláštní námahu. Níže jsou uvedené tři příkladové dvojice komunikačních ekvivalentů:

Tab. 1: *Výhoda 1 – příklady*

Co tě bolí?	Co cię boli?
Mám horečku.	Mam gorączkę.
Bolí mě hlava.	Boli mnie głowa.

Výhoda 2: V obou jazycích slovní zásoba z oblasti lékařství obsahuje velký počet stejných slov, které oba jazyky přejaly buď z latiny, nebo z angličtiny:

Tab. 2: *Výhoda 2 – příklady*

onkolog	onkolog	poliklinika	poliklinika
alergolog	alergolog	oftalmoskop	oftalmoskop
fotoreceptor	fotoreceptor	osteoklast	osteoklast
interna	interna		

Výhoda 3: Podobnost obou jazyků pomůže pokročilejšímu studentovi zvládnout slovní zásobu z vyšší jazykové úrovně, kde můžeme předpokládat význam slova nebo fráze, ovšem jen tehdy, pokud správně zvládl slovní zásobu nižší úrovně a je schopen asociovat podobně znějící slova a určitě zásady, platné např. pro konstrukci substantiv:

Tab. 3: *Výhoda 3 – příklady*

nadledviny	nadnercza
žloutenka	żółtaczka
močovod	moczowód
infekce	infekcja
angiopatie, retinopatie, nefropatie	angiopatia, retinopatia, nefropatia
subarachnoideální	podpajęczynówkowy
Parkinsonský syndrom	zespół Parkinsona
Aspergerův syndrom	zespół Aspergera
Achillova šlacha	ścięgno Achillesa

U pokročilého studenta lze očekávat, že v procesu překladu bude zapojovat určité mechanické postupy, které ho mohou právě u příbuzných jazyků přivést k chybnému výsledku. Podrobněji se o nástrahách odborného překladu zmíníme níže, v této části textu chceme poukázat na řadu odlišností u podobně znějících termínů. Jde buď o rozdílný zápis slov cizího původu nebo o četnost výskytu určitého termínu v jazyce (tab. 4).

Výhoda 4: V lékařském jazyce, kde převážná většina slov je latinského, popř. řeckého nebo anglického původu, můžeme v procesu překladu intuitivně aplikovat určité paralelismy. Toto konstatování se vztahuje například na prefixaci a sufixaci (tab. 5).

Využití výše zmíněných souvislostí nám dovolí předpokládat, jak bude vypadat překlad na první pohled komplikovaného termínu, jako je např.:

antimikrobiální chemoterapeutika – chemioterapeutyki antymikrobalne

Tab. 4: *Výhoda 3 – další příklady*

nadvarlata	najądrza
tyreodektomie	tyreoidektomia
arteroskleróza	arterioskleroza
eupnoe	eupnoea
imunosupresiva	leki immunosupresyjne
antirevmatika	leki przeciwreumatyczne
stomatochirurg	chirurg stomatolog
chronický	przewlekły (vedlejší použití: chroniczny)
syfils	kiła (vedlejší použití: syfils)

Tab. 5: *Výhoda 4 – příklady*

ANTI...	antibiotikum antikoagulační	ANTY.../ PRZECIW...	antybiotyky przeciwzakrzepowy
HYPER...	hypertenze	HIPER...	hipertensja
HYPO...	hypotermie	HIPO...	hipotermia
FYZIO...	fyzilogický	FIZIO...	fizjologiczny
EXO...	exogenní	EGZO...	egzogenny
MYO...	myoglobin	MIO...	mioglobina
AB...	abnormalita	NIE...	nieprawidłowość
GYNE...	gynekologie	GINE...	ginekologia
DIS...	disekce	DYS...	dyssekcja
GLY...	glykémie	GLI...	glikemia
...GIE	neurologie	...GIA	neurologia
...TIE	retinopatie	...TIA	retinopatia
...KC	disekce	...KCJA	dyssekcja
...AC	proliferace	...ACJA	prolifracja
...XIE	kachexie	...KSJA	kacheksja
...US	workoholizmus	...ZM	workoholizm

Na tomto místě chceme opět zdůraznit, že právě u odborného lékařského překladu nelze spoléhat na překladatelskou intuici, naopak je nutné předpokládaný termín vždy konfrontovat s kontextovým uplatněním. Problémem jak ve výuce, tak v překladu v rámci příbuzných jazyků je totiž řada pastí (srov. Kufnerová, Povejšil, Straková, 2003, 47; Straková, 2003, 90), o kterých se zmíníme dále.

Past 1: Zrádná slova nejsou jevy, které se vyskytují ve výuce jen na základní jazykové úrovni. Je to naopak problém především vyšší a pokročilé jazykové úrovně, kde jsou texty komplikovanější a kde se zavádí překlad a tlumočení jakožto komponenty výuky cizího jazyka. Níže prezentujeme příklady českých termínů, u kterých by mohlo dojít k chybnému překladu do polštiny:

Tab. 6: *Past 1 – příklady*

zástupce	przedstawiciel (nikoliv: zastępca)
reproduktor	głośnik (nikoliv: reproduktor)
programátor	programista (nikoliv: programator)
stolice	stolec (nikoliv: stolica)
močit	oddawać mocz (nikoliv: moczyć)
operatér	lekarz operujący (nikoliv: operator)
ordinace	gabinet (nikoliv: ordynacja)
praktický lékař	lekarz pierwszego kontaktu (nikoliv: lekarz praktyk/praktyczny)
zdravotní dokumentace	dokumentacja medyczna (nikoliv: dokumentacja zdrowotna)
negativní reverz	wypis na żądanie (nikoliv: negatywny rewers)
Jak se pán jmenuje?	Jak się nazywa TEN pan? (nikoliv: Jak się pan nazywa?)

Odborníci věnují těmto jazykovým jevům zvýšenou pozornost (např. Orłóš, 2004, Lotko, 1992; Pančíková 2003). Upozorňují, že nejde pouze o slovní zásobu, ale rovněž o stylistické, frazeologické a gramatické jevy.

Past 2: Nejnebezpečnější pasti v překladu, zvláště v překladu odborném, je příliš velká důvěra tlumočníka v podobnost jazyků (srov. Grosbart 1984, 29) a mechanické kopírování zdánlivě podobných slov a frází bez zjištění jejich kontextového uplatnění nebo úzu. Tuto problematiku jsme dále rozdělily do několika skupin:

- a) Feminina v češtině jsou běžně tvořena z maskulin prostřednictvím sufixu „-ka“ a jsou v tomto jazyce zcela neutrální, kdežto v polštině jsou neformální až opovržlivá:

Tab. 7: *Past 2a) – příklady*

rektorka	správně polsky: pani rektor
děkanka	správně polsky: pani dziekan
doktorka	správně polsky: pani doktor
očkařka	správně polsky: pani okulistka

- b) Zcela běžná je netotožnost rodu slov znějících stejně v češtině a polštině (tab. 8).

Rozsáhlý příkladový materiál najdeme v knize *Czesko-polska pozorna ekwiwalencja językowa* od Teresy Zofie Orłóš. V jedné z kapitol autorka uvádí celou skupinu slov, která mají odlišný rod v polštině a češtině, nejčastěji jsou to slova cizího původu a velké procento patří právě výrazům z lékařské oblasti (Orłóš, 2004, 92–111).

- c) V češtině pozorujeme častou změnu latinských termínů (především změnou vokálů), kdežto v polštině tato terminologie odpovídá latinskému znění (tab. 9).

Tab. 8: *Past 2b) – příklady*

(M) pediatr, psychiatr	(M + „a“ koncovka) pediatra, psychiatra
(M) penicilin nitroglycerin levothyroxin protein aspirin inzulín	(F) penicylina nitrogliceryna lewotyroksyna proteina aspiryna insulina
(N) astma	(F) astma

Tab. 9: *Past 2c) – příklady*

diagnóza	diagnoza
migréna	migrena
mononukleóza	mononukleoza
trombolýza	tromboliza
protéza	proteza
anémie	anemia

d) U některých stejně znějících slov pozorujeme rozdílný zápis (použití jiných písmen – tab. 10).

Tab. 10: *Past 2d) – příklady*

pacient	pacjent
subjektivní, objektivní	subjektywny, objektywny

Také v případě změny vokálů nebo písmen lze odkázat na publikaci *Czesko-polska pozorna ekwiwalencja językowa* od Teresy Zofie Orłoś, kde najdeme ještě víc příkladů (srov. Orłoś, 2004, 131–142).

- e) Zrádnými se mohou stát různé netotožnosti, například netotožnost čísla:
napadení meningokokem (sg) – zakažení meningokoky (pl)
- f) Netotožnost prepozice (kopírování prepozice platné v češtině by v polštině jakožto cílovém jazyce způsobilo buď obrácený význam, anebo nesrozumitelnost):
- Dělá se mi špatně od žaludku – Robi mi się źle na żołądku (nikoliv: od żołądka)
 - Bolí mě za krkem – Boli mnie w gardle (nikoliv: za gardłem)
 - Můj tatínek se léčí se srdcem – Mój tata leczy się na serce (nikoliv: z sercem)
- g) Netotožnost konstrukce: např. objektová konstrukce (čeština) versus zvrátné „se“ (polština)

Je mi dobře/špatně. – Dobrze/Źle się czuję.

Past 3: V odborném lékařském jazyce velké problémy působí společenský úzus neboli frekventovanost výskytu dané jazykové konstrukce. Jak v češtině, tak polštině můžeme pozorovat spoluexistenci dvou terminologických tříd (domácí versus latinský/řecký/anglický), ale o srozumitelnosti, tj. správnosti překladu bude rozhodovat právě četnost použití dané konstrukce (v závorkách je terminologie, která se vyskytuje teprve na 2. místě pokud jde o frekventovanost výskytu):

Tab. 11: *Past 3 – příklady*

sumarizace	podsumowanie (sumaryzacja)
multifaktoriální	wieloczynnikowy (multifaktoralny)
prediabet	stan przedcukrzycowy (prediabetyczny)
hepatitida vaskulitida bronchitida	zapalenie wątroby (hepatitis) zapalenie naczyń krwionośnych (vaskulitis) zapalenie oskrzeli (bronchitis)
hemateméza	krwiste wymioty (hematemesis)
meléna	smolisty stolec (melaena)
enteroragie	krw w stolcu (enterorrhagia)
anamnéza	wywiad (anamnesis)
hypertyreóza	nadczynność tarczycy (hipertyreosis)
metastáza	przerzut nowotworowy (metastasis)
karcinogenní	rakotwórczy (kancerogeny)
pankreas	trzustka (pankreas)
kóma	śpiączka (coma)
perorální	doustny (peroralny)
gastrointestinální	żołądkowo-jelitowy
vakcinace	szczepienie (wakcynacja)
infarkt myokardu	zawał serca
subfebrilní teplota	stan podgorączkowy
kardiovaskulární systém	układ sercowo-naczyniowy
krvetvorba	hemopoeza (krwiotwórstwo)

Past 4: Příliš velká důvěra tlumočnicka v podobnost jazyků může vést k nesprávnému překladu, kde namísto termínu s vysokou frekventovaností použije termín druhotný (tzn. méně frekventovaný, a proto nesrozumitelný), nebo vadný. Příkladem může být termín *laktátová acidóza*, který do polštiny lze správně přeložit bez ohledu na jeho latinský základ (pro odborníky zcela srozumitelný, ač nepoužívaný ani v odborném tisku) takto: kwasica mleczanowa.

Výše popsané výhody a pasti překladového procesu v rámci příbuzných jazyků vedou k určení několika dilemat, u kterých se musí tlumočnick ve své praxi dříve nebo později aspoň na nějakou dobu pozastavit. Shrnujeme je do několika okruhů:

- a) Jak překládat univerbizaci?
- b) Jak si poradit v odborném překladu s nutností ekvivalence a adaptace tam, kde tento proces je obtížný kvůli inkompatibilitě prostředí nebo platného systému? Lze v odborném překladu hledat ekvivalentnost, nebo je bezpečněji určité kategorie nechat co nejbliž originálu, aby nedošlo k omylu, který v lékařském jazyce může být velmi riskantní? Níže sestavujeme problematické jazykové dvojice, na které jsme narazily v průběhu překladových prací na projektu CZKey:

Tab. 12: *Past 4b) – příklady*

	doslovný překlad		polská formální dokumentace a právní předpisy
zdravotní služba	usługa medyczna	nebo	świadczenie medyczne?
pohotovostní služba	usługa nagła	nebo	świadczenie medyczne w przypadkach nagłych?
účastník veřejného zdravotního pojištění	uczestnik publicznego ubezpieczenia zdrowotnego	nebo	świadczeniobiorca?
poskytovatel zdravotních služeb	świadczący usługi zdrowotne	nebo	świadczeniodawca?
ošetřující lékař	lekarz opiekujący się	nebo	lekarz wykonujący świadczenie?
1. opařenina 2. popálenina 3. spálenina	1. oparzenie 2. poparzenie 3. spalenie	nebo	oparzenie 1. stopnia oparzenie 2. stopnia oparzenie 3. stopnia
„diskrétní zóna“	Strefa dyskrecji	nebo	polský protějšek: „Pojedynczo proszę“
regulační poplatek	Opata regulacyjna		pojem neexistuje v polském prostředí!!!
zaměstnanecká pojišťovna	branżowy zakład ubezpieczeń zdrowotnych		pojem neexistuje v polském prostředí!!!
Ibalgín (jakožto populární analgetikum)	Ibalgín	nebo	Apap/Paracetamol (smíme vůbec provést ekvivalenci?)
Pancreolan	Pancreolan	nebo	Pancreatinum – lze zjistit chemické složení a najít polský léčebný ekvivalent

- c) Dalším problémem, který od překladatele odborného lékařského textu vyžaduje nadprůměrnou přípravu i orientaci v lékařské diagnostice a zákrocích, jsou zkratky, mající v lékařských textech vysokou frekventovanost. Níže prezentujeme jenom okrajově několik nejčastějších zkratk a máme za to, že si tato problematika zaslouží samostatné slovníkové zpracování (tab. 13).

Je třeba si uvědomit, že většina překladatelů absolvovala filologická studia, ale přitom jejich každodenním úkolem je překlad odborných textů z různých oborů. Pokud jde o odborný lékařský jazyk, první pomůckou jsou slovníky. Co ale v situaci, kdy tyto slovníky neexistují a tlumočník, který obvykle nemá odbornou lékařskou přípravu, nerozumí pojímům, na něž v textu narazí?

Tab. 13: *Past 4c) – příklady*

SF	PK (puls)
TK	CK (ciśnienie krwi)
CT	TK (tomografia komputerowa)
ORL	OLR (otolaryngologia)
TBC	Gruźlica
DM1	Cukrzyca typu I
UZ vyšetření	Badanie USG

Jak obtížná byla práce s překladem odborného obsahu platformy k výuce lékařské češtiny on-line do polštiny ukazuje níže popsaná cesta k překladu pojmu „*metatarzofalangeální*“. S tímto termínem jsme zápasily dlouhou dobu a níže podrobně popisujeme postupy, jak efektivně vyhledávat informace, ke kterým jsme neměly jednoduchý slovníkový přístup.

Jde o pojem *metatarzofalangeální*. Toto slovo jsme našly ve slovníku, který jsme překládaly pro portál *mluvtecesky.net*. Nebylo uvedeno v kontextu a jeho význam byl pro nás úplně neznámý.

První věcí, kterou jsme udělaly, bylo nalezení významu ve specializovaném výkladovém slovníku online. V práci na projektu *CZKey* byl neocenitelnou pomocí „*Velký lékařský slovník*“ (verze zdarma je sice omezena jen na 15 hesel denně, ale přesto byl velmi užitečný).

Přečetly jsme si, že výraz „*metatarzofalangeální*“ znamená „*týkající se nártu metatarsu a článků prstů falanga*“. Definici jsme nerozuměly stejně jako samotnému slovu a musely jsme přeložit jednotlivá slova. Samozřejmě nápomocná byla latina, díky níž jsme rychle našly „*metatarsus*“ a „*phalanx*“ v polštině. *Metatarsus* znamená „*śródstopie*“. *Phalanx* znamená „*paliczek*“. Našly jsme *metatarsus* na polských webových stránkách, ale popisy se vztahovaly jen na kosti metatarsu.

Naše pátrání po významu pokračovalo. Hledaly jsme v popisech chodidla, co by mohlo odpovídat něčemu, co se týká nártu *metatarsu* a článků prstů *falanga*. Překladatel musí prohlížet a studovat odborné články, aby se ujistil, že přeložené slovo má opravdu totožný význam se zdrojovým slovem. Nikde ale *metatarsus* nebyl uváděn spolu s *falangou*.

Dalším krokem k překladu neznámého slova bylo vyhledání významu podle substantiva, kterého se adjektivum „*metatarzofalangeální*“ týká. Použily jsme vyhledávací operátory, aby výsledky byly co nejpřesnější: „*metatarzofalangeální**“.

Skoro vždycky u vyhledávání používáme uvozovky, které zajišťují, že výsledky obsahují jenom stránky se stejnými slovy ve stejném pořadí. Tento operátor je velmi užitečný pro překladatele, protože můžeme nejen vyhledat přesné slovo nebo

frázi, ale rovněž ověřit pravopis, předložkové vazby a to, jak často je daná fráze používána, nebo které ze synonym je frekventovanější. Velmi často u vyhledávání používáme také hvězdičku, která slouží jako zástupný znak pro neznámé výrazy. Ta byla nápomocná i v tomto případě. Dozvěděly jsme se totiž, že *metatarzofalangeální* je kloub.

Počet výsledků pro frázi „*metatarzofalangeální kloub*“ na českých webových stránkách a „*staw śródstopno-paliczkowy*“ na stránkách polských je srovnatelný, jenomže pro překladatele-filologa vyhledání správného ekvivalentu není tak zřejmé. Když jsme už věděly, že jde o kloub (polsky „*staw*“), nemohly jsme analogicky hledat tento kloub pomocí hvězdičky, protože by bylo příliš mnoho výsledků. V takovém případě je nejužitečnější Google, který u zadávání napovídá fráze. A tak tomu bylo i tentokrát – takovým způsobem jsme se dozvěděly, že *metatarzofalangeální kloub* znamená *staw śródstopno-paliczkowy*.

3 Zkušenosti s odborným překladem a jejich přínos pro výuku studentů překladatelství

A nyní je třeba položit si otázku, jak aplikovat naše překladatelské zkušenosti na pedagogickou činnost. Jak pracovat s pokročilými studenty v oblasti odborného překladu v příbuzných jazycích?

Jazykové studium v Polsku trvá 5 let (3+2). V případě studentů slovanských jazyků na naší fakultě výuka začíná od úrovně A0. V každé etapě výuky je třeba zdůrazňovat, že v práci s češtinou a polštinou musíme zachovávat ostražitost. Nejsou to jenom zrádná slova, ale mnohem častěji jsou to interference třeba ve slovosledu nebo předložkách. Jak už bylo zmíněno, v případě příbuzných jazyků jsou rozdíly občas velmi malé. Tím víc se osoba pracující s těmito jazyky musí soustředit a neustále analyzovat jazykové odlišnosti. V práci se studenty nižších ročníků předáváme zkušenosti, jak pracovat s cizím jazykem v oblasti odborného textu. Upozorňujeme je na nutnost ověřování kontextů. Jak už bylo uvedeno, nemáme odborné dvojjazyčné slovníky. Naším pomocným nástrojem je internet. A naším úkolem je ukázat studentům, jakým způsobem rychle a efektivně prohledávat internetové zdroje. Když se ptáme studentů, jaké vyhledávací operátory znají nebo používají, často ani nevědí, o co jde. Varujeme je, že důležitý není pouze počet výsledků hledané fráze, ale ve stejné míře musí hledět na adresy webových stránek, na které se budou odvolávat. Nemohou se přece opírat o vyjádření, která našli na blozích a sociálních sítích. Významnou roli hrají také jiné jazyky, díky kterým můžeme dojít k správnému překladu pojmů. V projektu CZKey to byla latina, v jiných situacích to může být angličtina nebo němčina.

Občas je u překladu nutné konzultovat význam s odborníkem v dané oblasti. V reálné práci často není na takové řešení čas, ale pokud je to možné, značně to pak urychluje a usnadňuje práci. Samozřejmě nemáme známé, kteří jsou odborníci

na každou oblast. Jedním ze cvičení, které nabízíme studentům druhého ročníku, je nalezení překladu pro odborný termín, který není jednoznačný. Jiným úkolem, který musí splnit, je nalezení definice českého odborného pojmu, a pak nalezení někoho na polských webových stránkách, komu by mohli zavolat a zeptat se, jak zní správný polský ekvivalent. Jsou to jednoduchá řešení, která je třeba se studenty provádět, aby si dokázali představit, jak může vypadat práce překladatele.

Ne každý student slavistiky bude v budoucnosti překladatelem. Ale podle našich informací většina z našich absolventů pracuje s češtinou. A to znamená, že dříve nebo později budou potřebovat konfrontovat odbornou slovní zásobu.

Naše práce s pokročilými studenty je založena mimo jiné na práci s textem. Předpokládáme, že izolovaná cvičení nepřipravují studenty k reálným úkolům v takové míře jako překlad textu, ve kterém vidí kontext a ve kterém se vyskytují problémy (srov. Grucza, Kozłowska, 1993; Pieńkos, 1993; Płusa 1986; Piotrowska, 2007). Čím více problémů student vyřeší během studia, tím lépe je připraven ke své budoucí (nejen překladatelské) profesi. Pravdou je, že nemáme tolik času, abychom překládali se studenty velké množství textů. Avšak snažíme se ukázat co nejvíce možností, kterých mohou využít, aby jejich práce byla kvalitnější a přitom rychlejší.

Pracovní podmínky a požadavky kladené na překladatele se neustále mění. V případě pokročilých studentů proto ani nemá smysl učit odbornou slovní zásobu. Jediné, co můžeme udělat, je dostat studenty na takovou jazykovou úroveň, aby porozuměli odborným článkům. Pak musí sami pátrat po významech a nuancích. Musíme přitom klást důraz na využívání všech dostupných nástrojů vyhledávání. O těch nejvíc zřejmých jsme nepsaly, zmínily jsme se o těch zajímavějších, ostatní záleží na vynalézavosti a kreativitě těch, kteří s jazyky pracují.

Literatura

- BASAJ, M. (1982). Ekwiwalencja tłumaczeń frazeologizmów (na przykładzie języka czeskiego i polskiego). In *Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej. I*. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź. Wydawnictwo PAN.
- BLANÁR, V. (1993). *Porovnávanie lexiky slovanských jazykov z diachrónneho hľadiska*. Bratislava: Veda.
- BOGOCZOVÁ, I. (2001). *Typologicky relevantní rozdíly mezi polštinou a češtinou jako zdroj jazykové interference*. Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity, č. 140. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity.
- DAMBORSKÝ, J. (1975). Słownictwo polskie i czeskie. *Język Polski*, č. 5, s. 166.
- DAMBORSKÝ, J. (1977). *Studia porównawcze nad słownictwem i frazeologią polską i czeską*. Warszawa: PWN.
- GROSBART, Z. (1984). Heterofemia międzyjęzykowa czyli skutki nadmiernego zaufania do intuicji translatorskiej. In *Wielojęzyczność literatury i problemy przekładu artystycznego*. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź: Wydawnictwo PAN.
- GRUCZA, F., KOZŁOWSKA, Z. (Ed.) (1993). *Przyczynki do teorii i metodyki kształcenia nauczycieli języków obcych i tłumaczy w perspektywie wspólnej Europy*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.

- JODAS, J. (2003). Dvě poznámky ke zrádným slovům v polštině a češtině. In *České, polské a slovenské jazykové a literární souvislosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- KUFNEROVÁ, Z., POVEJŠIL, J., & STRAKOVÁ, V. (2003). O zálužnostech interference. In KUFNEROVÁ, Z., & SKOUMALOVÁ, M. (1993). *Překládání a čeština*. Jinočany: Nakladatelství H & H.
- LOTKO, E. (1992). *Zrádná slova v polštině a češtině*. Olomouc: Votobia.
- LOTKO, E. (1986). *Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi*. Ostrava: Profil.
- ORŁOŚ, T. Z. (1993). *Tysiąc lat czesko-polskich związków językowych*. Kraków.
- ORŁOŚ, T. Z. (1997). Wzajemne wpływy językowe czesko-polskie i ich uwarunkowanie historyczne. In *Konsekwencje sąsiedztwa polsko-czeskiego dla rozwoju języka i literatury*. Wrocław.
- ORŁOŚ, T. Z. (2003). *Czesko-polski słownik zdradliwych wyrazów i pułapek frazeologicznych*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- ORŁOŚ, T. Z. (2004). *Czesko-polska pozorna ekwiwalencja językowa*. Kraków.
- PANČÍKOVÁ, M. (2003). Zrádné slová v blízkých jazykoch. In *České, polské a slovenské jazykové a literární souvislosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- PIEŃKOS, J. (1993). *Przekład i tłumacz we współczesnym świecie. Aspekty lingwistyczne i pozalingwistyczne*. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN.
- PIOTROWSKA, M. (2007). *Proces decyzyjny tłumacza. Podstawy metodologii nauczania przekładu pisemnego*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej Kraków.
- PŁUSA, P. (1986). Tłumaczenie w dydaktyce i dydaktyka tłumaczenia: nowe aspekty. In *Problem translatoryki i dydaktyki translatorycznej*. Warszawa: Wydawnictwa UW.
- SIATKOWSKA, E. (1997). Sposoby adaptacji morfologicznej, przekształcenia semantyczne, przenikanie do żargonów najnowszych anglicizmów w języku polskim i czeskim. In ORŁOŚ T. Z., & DAMBORSKÝ, J. *Konsekwencje sąsiedztwa polsko-czeskiego dla rozwoju języka i literatury*. Wrocław.
- SKOUMALOVÁ, Z. (2003). Jaké druhy překladů známe. In KUFNEROVÁ, Z., SKOUMALOVÁ, M. (Ed.) (1993). *Překládání a čeština*. Jinočany: Nakladatelství H & H.
- STRAKOVÁ, V. (2003). Překládat či nepřekládat ze slovenštiny... In KUFNEROVÁ, Z., & SKOUMALOVÁ M. (Ed.) (1993). *Překládání a čeština*. Jinočany: Nakladatelství H & H.
- STRAKOVÁ, V. (2003). Termín jako překladatelský problém. In KUFNEROVÁ, Z., & SKOUMALOVÁ M. (Ed.) (1993). *Překládání a čeština*. Jinočany: Nakladatelství H & H.

Autorky

Dr Izabela Mroczek, e-mail: izabela.mroczek@us.edu.pl, Instytut Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Śląski w Katowicach.

Autorka přednáší českou literaturu a český jazyk, napsala řadu vědeckých článků věnovaných současné české literatuře a její recepci v Polsku. Pracuje s pokročilými studenty, které učí odborný překlad. Je soudní tlumočnicí z českého jazyka.

Dr Małgorzata Kalita, e-mail: malgorzata.kalita@us.edu.pl, Instytut Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Śląski w Katowicach.

Autorka přednáší český jazyk a vede cvičení v rámci využití nástrojů CAT v běžné praxi překladatele. Pracuje s pokročilými studenty, které vede ke zvyšování efektivity překladového procesu. Je tlumočnicí z českého jazyka.